

ثبت‌های حسابداری اوراق اختیار معامله سهام

1- ثبت‌های حسابداری اوراق اختیار معامله خرید سهام در دفاتر فروشنده و خریدار

نکات قابل توجه

- **فروشنده اوراق اختیار معامله خرید سهام:** دارنده موقعیت فروش است که متعهد می‌شود در صورت درخواست «خریدار اوراق اختیار معامله خرید سهام»، در زمان یا زمان‌های معینی در آینده طبق قرارداد، تعداد مشخصی از سهم پایه را به قیمت اعمال به «خریدار اوراق اختیار معامله خرید سهام» واگذار یا در صورت توافق طرفین تسویه نقدی کند.
- **خریدار اوراق اختیار معامله خرید سهام:** دارنده موقعیت خرید است که می‌تواند (اختیار دارد) در زمان یا زمان‌های معینی در آینده طبق قرارداد، تعداد مشخصی از سهم پایه را به قیمت اعمال از «فروشنده اوراق اختیار معامله خرید سهام» خریداری یا در صورت توافق طرفین تسویه نقدی کند.
- **تسویه فیزیکی:** تسویه قرارداد اختیار معامله خرید سهام اعمال شده شامل انتقال سهم پایه توسط «فروشنده اوراق اختیار معامله خرید سهام» به قیمت اعمال به «خریدار اوراق اختیار معامله خرید سهام» و پرداخت ارزش اعمال قرارداد اختیار معامله خرید سهام توسط «خریدار اوراق اختیار معامله خرید سهام» است.
- **تسویه نقدی:** تسویه قرارداد اختیار معامله خرید سهام در حالتی که طرفین به انجام آن در سررسید توافق داشته یا «فروشنده اوراق اختیار معامله خرید سهام» (دارنده موقعیت باز)، پس از اعمال، تعهدات موضوع قرارداد را ایفا نکند. در این حالت مابه‌التفاوت ارزش اعمال قرارداد اختیار معامله خرید سهام و ارزش بازار سهم پایه قرارداد اختیار معامله خرید سهام از طرف «فروشنده اوراق اختیار معامله خرید سهام» به حساب «خریدار اوراق اختیار معامله خرید سهام» واریز می‌شود.
- **فروشنده اوراق اختیار معامله خرید سهام، الزامی به دارا بودن سهم پایه هنگام فروش این اوراق و در طی دوره قرارداد ندارد.**
- **کارمزد معاملات برای فروشنده اوراق، هزینه دوره و برای خریدار اوراق، جزء بهای تمام شده سرمایه‌گذاری منظور می‌شود.**

مثال 1-1

- شرکتی در تاریخ 1394/11/01 اقدام به فروش «اوراق اختیار معامله خرید سهام» برای 100 سهم شرکت «ب» (سهم پایه) با قیمت اعمال 3,000 ریال و با سررسید 6 ماهه نموده است. این اوراق صرفاً در تاریخ سررسید قابل اعمال است.
- «سرمایه‌گذاری در اوراق اختیار معامله خرید سهام» در دفاتر «خریدار اوراق اختیار معامله خرید سهام» به صورت سرمایه‌گذاری جاری سریع‌المعامله در بازار تلقی شده و در تاریخ گزارشگری به خالص ارزش فروش ارزشیابی می‌شود.
- «فروشنده اوراق اختیار معامله خرید سهام» سهم شرکت «ب» را در اختیار نداشته و در سررسید، در صورت تسویه فیزیکی، سهم را از بازار خریداری و به «خریدار اوراق اختیار معامله خرید سهام» تحویل می‌دهد.
- ثبت‌های مربوط به پرداخت وجه تضمین و کارمزد در این مثال‌ها ارائه نشده است.
- سرمایه‌گذاری در اوراق اختیار معامله با هدف مصون‌سازی صورت نگرفته است.
- قیمت بازار هر سهم شرکت «ب» و هر ورقه اختیار معامله خرید سهام شرکت «ب» به شرح زیر است:

قیمت بازار هر ورقه اختیار معامله خرید سهم شرکت «ب»	قیمت بازار هر سهم شرکت «ب»	
300	3,000	1394/11/01 (تاریخ قرارداد)
280	2,900	1394/12/29 (تاریخ گزارشگری)
330	3,350	1395/03/31 (تاریخ گزارشگری)
400	3,400	1395/04/31 (تاریخ سررسید) - اعمال
صفر	2,950	1395/04/31 (تاریخ سررسید) - عدم اعمال

ثبت‌های حسابداری اوراق اختیار معامله خرید سهام						
خریدار اوراق اختیار معامله خرید سهام			فروشنده اوراق اختیار معامله خرید سهام			شرح
	30,000	سرمایه‌گذاری در اوراق اختیار خرید		30,000	بانک	1394/11/01
30,000		بانک	30,000		بدهی اختیار خرید	قیمت بازار هر سهم 3,000 – قیمت بازار هر ورقه اوراق اختیار خرید 300
	2,000	سود (زیان) سرمایه‌گذاری در اوراق اختیار خرید		2,000	بدهی اختیار خرید ¹	1394/12/29
2,000		سرمایه‌گذاری در اوراق اختیار خرید	2,000		سود (زیان) ناشی از اختیار خرید	قیمت بازار هر سهم 2,900 – قیمت بازار هر ورقه اوراق اختیار خرید 280
	5,000	سرمایه‌گذاری در اوراق اختیار خرید		5,000	سود (زیان) ناشی از اختیار خرید	1395/03/31
5,000		سود (زیان) سرمایه‌گذاری در اوراق اختیار خرید	5,000		بدهی اختیار خرید ¹	قیمت بازار هر سهم 3,350 – قیمت بازار هر ورقه اوراق اختیار خرید 330
	7,000	سرمایه‌گذاری در اوراق اختیار خرید		300,000	بانک	1395/04/31 - حالت اول: تسویه فیزیکی
7,000		سود (زیان) سرمایه‌گذاری در اوراق اختیار خرید		33,000	بدهی اختیار خرید	
	340,000	سرمایه‌گذاری در سهام		7,000	سود (زیان) ناشی از اختیار خرید ²	
40,000		سرمایه‌گذاری در اوراق اختیار خرید	340,000		سرمایه‌گذاری در سهام ³	
300,000		بانک				قیمت بازار هر سهم 3,400 – قیمت بازار هر ورقه اوراق اختیار خرید 400
	7,000	سرمایه‌گذاری در اوراق اختیار خرید		33,000	بدهی اختیار خرید	1395/04/31 - حالت دوم: تسویه نقدی
7,000		سود (زیان) سرمایه‌گذاری در اوراق اختیار خرید		7,000	سود (زیان) ناشی از اختیار خرید ²	
	40,000	بانک	40,000		بانک	
40,000		سرمایه‌گذاری در اوراق اختیار خرید				
	33,000	سود (زیان) سرمایه‌گذاری در اوراق اختیار خرید		33,000	بدهی اختیار خرید	1395/04/31 - حالت سوم: عدم اعمال
33,000		سرمایه‌گذاری در اوراق اختیار خرید	33,000		سود (زیان) ناشی از اختیار خرید	
						قیمت بازار هر سهم 2,950 – قیمت بازار هر ورقه اوراق اختیار خرید صفر

سازمان بورس و اوراق بهادار

SECURITIES & EXCHANGE ORGANIZATION

¹ در تاریخ گزارشگری، در صورتیکه قیمت بازار اوراق اختیار خرید سهام کاهش داشته باشد، به همان میزان، از «بدهی اختیار خرید» کسر و سود شناسایی و در صورت افزایش قیمت بازار اوراق اختیار خرید سهام، به همان میزان به «بدهی اختیار خرید» اضافه و زیان شناسایی می‌شود. به عبارت دیگر حداکثر بدهی بابت اوراق اختیار خرید تا زمان سررسید برابر قیمت بازار آن است.

² در زمان تسویه اعم از فیزیکی یا نقدی، مابه‌التفاوت قیمت بازار سهام (340,000) با قیمت اعمال بعلاوه مانده بدهی اختیار خرید (330,000)، زیان ناشی از اختیار خرید محاسبه می‌شود.

³ «فروشنده اوراق اختیار معامله خرید سهام» سهام شرکت «ب» را در اختیار نداشته و در سررسید، سهم را از بازار به قیمت هر سهم 3,400 خریداری و به «خریدار اوراق اختیار معامله خرید سهام» تحویل می‌دهد.

مثال 2-1

- مفروضات مثال 1-1 در نظر گرفته شود و فرض شود «فروشنده اوراق اختیار معامله خرید سهام»، 100 سهم شرکت «ب» را در اختیار داشته و در سررسید، در صورت تسویه فیزیکی، سهم را به «خریدار اوراق اختیار معامله خرید سهام» تحویل می‌دهد. سرمایه‌گذاری در سهام در دفاتر «فروشنده اوراق اختیار معامله خرید سهام» به صورت سرمایه‌گذاری جاری سریع‌المعامله در بازار تلقی شده و در تاریخ گزارشگری به خالص ارزش فروش ارزشیابی می‌شود. ثبت‌های مربوط به «فروشنده اوراق اختیار معامله خرید سهام» به شرح زیر خواهد بود و ثبت‌های مربوط به «خریدار اوراق اختیار معامله خرید سهام» مشابه مثال 1-1 می‌باشد. مبلغ دفتری هر سهم شرکت «ب» در دفاتر «فروشنده اوراق اختیار معامله خرید سهام» در تاریخ 1394/12/29 برابر 3100 ریال می‌باشد.

فروشنده اوراق اختیار معامله خرید سهام			شرح
	بانک	30,000	1394/11/01
30,000	بدهی اختیار خرید		قیمت بازار هر سهم 3,000 - قیمت بازار هر ورقه اوراق اختیار خرید 300
	بدهی اختیار خرید	2,000	1394/12/29
2,000	سود (زیان) ناشی از اختیار خرید		قیمت بازار هر سهم 2,900 - قیمت بازار هر ورقه اوراق اختیار خرید 280
	سود (زیان) ناشی از ارزشیابی سرمایه‌گذاری در سهام	20,000	
20,000	سود (زیان) ناشی از اختیار خرید	5,000	
5,000	بدهی اختیار خرید		1395/03/31
	سرمایه‌گذاری در سهام	45,000	قیمت بازار هر سهم 3,350 - قیمت بازار هر ورقه اوراق اختیار خرید 330
45,000	سود (زیان) ناشی از ارزشیابی سرمایه‌گذاری در سهام		
	سرمایه‌گذاری در سهام	5,000	
5,000	سود (زیان) ناشی از ارزشیابی سرمایه‌گذاری در سهام		1395/04/31 - حالت اول: تسویه فیزیکی
	بانک	300,000	قیمت بازار هر سهم 3,400 - قیمت بازار هر ورقه اوراق اختیار خرید 400
	بدهی اختیار خرید	33,000	
	سود (زیان) ناشی از اختیار خرید	7,000	
340,000	سرمایه‌گذاری در سهام		
	بدهی اختیار خرید	33,000	1395/04/31 - حالت دوم: تسویه نقدی
	سود (زیان) ناشی از اختیار خرید	7,000	قیمت بازار هر سهم 3,400 - قیمت بازار هر ورقه اوراق اختیار خرید 400
40,000	بانک		
	بدهی اختیار خرید	33,000	1395/04/31 - حالت سوم: عدم اعمال
33,000	سود (زیان) ناشی از اختیار خرید		قیمت بازار هر سهم 2,950 - قیمت بازار هر ورقه اوراق اختیار خرید صفر

2- ثبت‌های حسابداری اوراق اختیار معامله فروش سهام در دفاتر فروشنده و خریدار

نکات قابل توجه

- **فروشنده اوراق اختیار معامله فروش سهام:** دارنده موقعیت خرید است که متعهد می‌شود در صورت درخواست «خریدار اوراق اختیار معامله فروش سهام»، در زمان یا زمان‌های معینی در آینده طبق قرارداد، تعداد مشخصی از سهام پایه را به قیمت اعمال از «خریدار اوراق اختیار معامله فروش سهام» خریداری یا در صورت توافق طرفین تسویه نقدی کند.
- **خریدار اوراق اختیار معامله فروش سهام:** دارنده موقعیت فروش است که می‌تواند (اختیار دارد) در زمان یا زمان‌های معینی در آینده طبق قرارداد، تعداد مشخصی از سهام پایه را به قیمت اعمال به «فروشنده اوراق اختیار معامله فروش سهام»، واگذار یا در صورت توافق طرفین تسویه نقدی کند.
- **تسویه فیزیکی:** تسویه قرارداد اختیار معامله فروش سهام اعمال شده شامل انتقال سهام پایه توسط «خریدار اوراق اختیار معامله فروش سهام» به قیمت اعمال به «فروشنده اوراق اختیار معامله فروش سهام» و پرداخت ارزش اعمال قرارداد اختیار معامله فروش سهام توسط «فروشنده اوراق اختیار معامله فروش سهام» است.
- **تسویه نقدی:** تسویه قرارداد اختیار معامله فروش سهام در حالتی که طرفین به انجام آن در سررسید توافق داشته یا «فروشنده اوراق اختیار معامله فروش سهام» (دارنده موقعیت باز)، پس از اعمال، تعهدات موضوع قرارداد را ایفا نکند. در این حالت مابه‌التفاوت ارزش اعمال قرارداد اختیار معامله فروش سهام و ارزش بازار سهام پایه قرارداد اختیار معامله فروش سهام از طرف «فروشنده اوراق اختیار معامله فروش سهام» به حساب «خریدار اوراق اختیار معامله فروش سهام» واریز می‌شود.
- خریدار اوراق اختیار معامله فروش سهام، الزامی به دارا بودن سهام پایه هنگام خرید این اوراق و در طی دوره قرارداد ندارد.
- کارمزد معاملات برای فروشنده اوراق، هزینه دوره و برای خریدار اوراق، جزء بهای تمام شده سرمایه‌گذاری منظور می‌شود.

مثال 1-2

- شرکتی در تاریخ 1394/11/01 اقدام به فروش «اوراق اختیار معامله فروش سهام» برای 100 سهم شرکت «ب» (سهام پایه) با قیمت اعمال 3,000 ریال و با سررسید 6 ماه نموده است. این اوراق صرفاً در تاریخ سررسید قابل اعمال است.
- «سرمایه‌گذاری در اوراق اختیار معامله فروش سهام» در دفاتر «خریدار اوراق اختیار معامله فروش سهام» به صورت سرمایه‌گذاری جاری سریع‌المعامله در بازار تلقی شده و در تاریخ گزارشگری به خالص ارزش فروش ارزشیابی می‌شود.
- «خریدار اوراق اختیار معامله خرید سهام» سهام شرکت «ب» را در اختیار نداشته و در سررسید، در صورت تسویه فیزیکی، سهم را از بازار خریداری و به «فروشنده اوراق اختیار معامله خرید سهام» واگذار می‌کند.
- ثبت‌های مربوط به پرداخت وجه تضمین و کارمزد در این مثال‌ها ارائه نشده است.
- سرمایه‌گذاری در اوراق اختیار معامله با هدف مصون‌سازی صورت نگرفته است.
- قیمت بازار هر سهم شرکت «ب» و هر ورقه اختیار معامله فروش سهام شرکت «ب» به شرح زیر است:

قیمت بازار هر ورقه اختیار معامله فروش سهام شرکت «ب»	قیمت بازار هر سهم شرکت «ب»	
300	3,000	1394/11/01 (تاریخ قرارداد)
280	3,100	1394/12/29 (تاریخ گزارشگری)
330	2,650	1395/03/31 (تاریخ گزارشگری)
400	2,600	1395/04/31 (تاریخ سررسید) - اعمال
صفر	3,100	1395/04/31 (تاریخ سررسید) - عدم اعمال

ثبت‌های حسابداری اوراق اختیار معامله فروش سهام					
خریدار اوراق اختیار معامله فروش سهام			فروشنده اوراق اختیار معامله فروش سهام		
شرح			شرح		
1394/11/01			بانک		
30,000			30,000		
قیمت بازار هر سهم 3,000 - قیمت بازار هر ورقه اوراق اختیار فروش 300			بدهی اختیار فروش		
1394/12/29			بدهی اختیار فروش ¹		
2,000			سود (زیان) ناشی از اختیار فروش		
280			2,000		
1395/03/31			سود (زیان) ناشی از اختیار فروش		
2,650			بدهی اختیار فروش ¹		
330			5,000		
قیمت بازار هر سهم 2,650 - قیمت بازار هر ورقه اوراق اختیار فروش 330			سود (زیان) ناشی از اختیار فروش		
1395/04/31 - حالت اول: تسویه فیزیکی			سود (زیان) ناشی از اختیار فروش ²		
2,600			300,000		
400			بانک		
قیمت بازار هر سهم 2,600 - قیمت بازار هر ورقه اوراق اختیار فروش 400			سود (زیان) ناشی از اختیار فروش ²		
1395/04/31 - حالت دوم: تسویه نقدی			بانک		
2,600			40,000		
400			سود (زیان) ناشی از اختیار فروش ²		
قیمت بازار هر سهم 2,600 - قیمت بازار هر ورقه اوراق اختیار فروش 400			بانک		
1395/04/31 - حالت سوم: عدم اعمال			سود (زیان) ناشی از اختیار فروش		
3,100			33,000		
قیمت بازار هر سهم 3,100 - قیمت بازار هر ورقه اوراق اختیار فروش صفر			سود (زیان) ناشی از اختیار فروش		

¹ در تاریخ گزارشگری، در صورتیکه قیمت بازار اوراق اختیار فروش سهام کاهش داشته باشد، به همان میزان، از «بدهی اختیار فروش» کسر و سود شناسایی و در صورت افزایش قیمت بازار اوراق اختیار فروش سهام، به همان میزان به «بدهی اختیار فروش» اضافه و زیان شناسایی می‌شود. به عبارت دیگر حداکثر بدهی بابت اوراق اختیار فروش تا زمان سررسید برابر قیمت بازار آن است.

² در زمان تسویه اعم از فیزیکی یا نقدی، مابه‌التفاوت قیمت اعمال بعلاوه مانده بدهی اختیار فروش (330,000) با قیمت بازار سهام (260,000)، زیان ناشی از اختیار فروش محاسبه می‌شود.

³ «خریدار اوراق اختیار معامله فروش سهام» سهام شرکت «ب» را در اختیار نداشته و در سررسید، سهم را از بازار به قیمت هر سهم 2,600 خریداری و به «فروشنده اوراق اختیار معامله فروش سهام» واگذار می‌کند.

مثال 2-2

- مفروضات مثال 1-2 در نظر گرفته شود و فرض شود «خریدار اوراق اختیار معامله فروش سهام»، 100 سهم شرکت «ب» را در اختیار داشته و در سررسید، در صورت تسویه فیزیکی، سهم را به «فروشنده اوراق اختیار معامله فروش سهام» واگذار می‌کند. سرمایه‌گذاری در سهام در دفاتر «خریدار اوراق اختیار معامله فروش سهام» به صورت سرمایه‌گذاری جاری سریع‌المعامله در بازار تلقی شده و در تاریخ گزارشگری به خالص ارزش فروش ارزشیابی می‌شود. ثبت‌های مربوط به «خریدار اوراق اختیار معامله فروش سهام» به شرح زیر خواهد بود و ثبت‌های مربوط به «فروشنده اوراق اختیار معامله فروش سهام» مشابه مثال 1-2 می‌باشد. مبلغ دفتری هر سهم شرکت «ب» در دفاتر «خریدار اوراق اختیار معامله فروش سهام» در تاریخ 1394/12/29 برابر 3100 ریال می‌باشد.

خریدار اوراق اختیار معامله فروش سهام			شرح
	30,000	سرمایه‌گذاری در اوراق اختیار فروش	1394/11/01
30,000		بانک	قیمت بازار هر سهم 3000 - قیمت بازار هر ورقه اوراق اختیار فروش 300
	2,000	سود (زیان) سرمایه‌گذاری در اوراق اختیار فروش	1394/12/29
2,000		سرمایه‌گذاری در اوراق اختیار فروش	قیمت بازار هر سهم 3100 - قیمت بازار هر ورقه اوراق اختیار فروش 280
	5,000	سرمایه‌گذاری در اوراق اختیار فروش	1395/03/31 قیمت بازار هر سهم 2650 - قیمت بازار هر ورقه اوراق اختیار فروش 330
5,000		سود (زیان) سرمایه‌گذاری در اوراق اختیار فروش	
	45,000	سود (زیان) ناشی از ارزشیابی سرمایه‌گذاری در سهام	
45,000		سرمایه‌گذاری در سهام	
	7,000	سرمایه‌گذاری در اوراق اختیار فروش	1395/04/31 - حالت اول: تسویه فیزیکی قیمت بازار هر سهم 2600 - قیمت بازار هر ورقه اوراق اختیار فروش 400
7,000		سود (زیان) سرمایه‌گذاری در اوراق اختیار فروش	
	5,000	سود (زیان) ناشی از ارزشیابی سرمایه‌گذاری در سهام	
5,000		سرمایه‌گذاری در سهام	
	300,000	بانک	1395/04/31 - حالت دوم: تسویه نقدی قیمت بازار هر سهم 2600 - قیمت بازار هر ورقه اوراق اختیار فروش 400
40,000		سرمایه‌گذاری در اوراق اختیار فروش	
260,000		سرمایه‌گذاری در سهام	
	7,000	سرمایه‌گذاری در اوراق اختیار فروش	
7,000		سود (زیان) سرمایه‌گذاری در اوراق اختیار فروش	1395/04/31 - حالت سوم: عدم اعمال قیمت بازار هر سهم 3100 - قیمت بازار هر ورقه اوراق اختیار فروش صفر
	5,000	سود (زیان) ناشی از ارزشیابی سرمایه‌گذاری در سهام	
5,000		سرمایه‌گذاری در سهام	
	40,000	بانک	
40,000		سرمایه‌گذاری در اوراق اختیار فروش	1395/04/31 - حالت سوم: عدم اعمال قیمت بازار هر سهم 3100 - قیمت بازار هر ورقه اوراق اختیار فروش صفر
	33,000	سود (زیان) سرمایه‌گذاری در اوراق اختیار فروش	
33,000		سرمایه‌گذاری در اوراق اختیار فروش	